

Naturinventering av ett detaljplaneområde kring Östanlid i Jakobstad



Mattias Kanckos
Augusti 2023



Naturstigen 12
68810 Ytteresse
Finland

Tel: 050-5939536
naturforetagare@gmail.com

Innehållsförteckning

1. Inledning	2
2. Material och metoder	2
3. Allmän beskrivning av området	3
4. Växtlighet	4
5. Fågelfaunan	8
6. Flygekorre	9
7. Fladdermöss	11
8. Åkergroda	12
9. Utter	12
10. Övrig Fauna	12
11. Rekommendationer för planeringen	12
12. Litteratur	14

1. Inledning

Staden Jakobstad har inlett processen med att uppgöra en ny och utvidgad detaljplan för ett område kring Östanlid i Jakobstad. En detaljplan bör grunda sig på tillräckliga undersökningar och utredningar. Till dessa undersökningar hör alltid en naturinventering av flora och fauna inom planeområdet. Målsättningen med naturinventeringen är att ge tillräckligt god kännedom om områdets naturvärden för att kunna bedöma detaljplanens inverkan på den biologiska mångfalden.

2. Material och metoder

En naturinventering kan omfatta många olika artgrupper som kräver olika typer av inventeringsmetodik. Denna naturinventering i Jakobstad omfattar en inventering av växter och naturtyper, inventering av häckande fåglar samt en inventering av flygekorre och fladdermöss. Målsättningen med inventeringen var också att allmänt beskriva naturen i området, att eventuellt hitta utrotningshotade eller någon av EU:s skyddsvärda direktivarter samt att undersöka ifall det på området förekommer skyddsvärda naturtyper enligt naturvårds-, vatten- eller skogslagen. Förutom de enligt lag skyddade naturtyperna noterades även lokalt sällsynta naturtyper som kan vara viktiga för den biologiska mångfalden eller som kan tänkas utgöra livsmiljö för hotade och skyddade arter. Växt- och naturtypsinventeringen gjordes den 13.6 2023. Inventering av häckande fåglar gjordes tre gånger under den optimala inventeringstidpunkten för fåglar (18.5, 1.6 och 13.6 2023). Fågelinventeringen gjordes under den tidiga morgonen (kl. 4.00-10.00) då fåglarna sjunger som aktivast. Fåglarnas revir ritades in på kartor och jämfördes mellan de olika tillfällena. På så sätt fick man en uppfattning om det verkliga antalet häckande par.

Denna naturinventering omfattar också en inventering av flygekorre. I lämpliga miljöer inventerades flygekorre genom att söka efter den arttypiska spillningen under träd. I praktiken är det främst under stora granar och aspar som man hittar spillningen och dessa träd kontrollerades speciellt noggrant. Inventeringen av flygekorre gjordes under optimal inventeringstid på vårvintern den 26.4 2023.

Inventeringen av fladdermössen följer de rekommendationer som uppgjorts av chiropterologiska föreningen i Finland. Fladdermössen inventerades nattetid med hjälp av strålkastare och en ultraljudsdetektor av märket (Pettersson Ultrasound Detector D240X). Fladdermössens läten bandades vid behov med en digital bandspelare. Arterna artbestäms antingen i fält eller efteråt genom att analysera ljudupptagningar med ljudanalysprogrammen BatSound©. I mån av möjlighet gjordes även synobservationer av fladdermössen eftersom flygmönster och jaktbeteende är i vissa fall viktiga för artbestämningen. Inventeringen av fladdermössen gjordes sammanlagt under två nätter i juni respektive juli. Inventeringen av fladdermössen gjordes den 27-28.6 och 24-25.7 2023. Inventeringen inleddes ca en halvtimme efter solnedgången och pågick ett par timmar under natten. Inventeringen gjordes endast under de kvällar då väderleken var tjänlig eller då vinden var svag och temperaturen över + 10 C. Ihållande regn, kyla och hård vind minskar nämligen märkbart fladdermössens aktivitet och rörelse och försvårar också arbetet för inventeraren. Inventeringen av fladdermössen gjordes till fots och hela området inventerades. Spår och direkta observationer av däggdjur noterades givetvis också och finns omnämnda i texten. Denna naturinventering har gjorts av FM biolog Mattias Kanckos från essnature.

3. Allmän beskrivning av området

Det inventerade området ligger centralt i Jakobstad och knappt 2 km nordost om torget i Jakobstad. Området är totalt ca 16 hektar stort och omfattar ett skogsområde runt Östanlid sjukhus. Nästan hela skogsområdet utgörs av mycket gammal tallskog som enligt vissa värderingar torde vara minst 150 år. Tallarna i området är mycket gamla, grova och har s.k. sköldbark. I området finns väldigt mycket stigar och motionsstråk och terrängen är på vissa platser ganska nött och utan fältskikt. Skogstypen är överallt frisk moskog (MT). I norra delen finns även en, ca 1 hektar stor gräsplan. En del av området i söder har tidigare varit åkermark, men har växt igen för mycket länge sedan. Breda stengårdsgårdar vittnar dock ännu om den tidigare användningen. Inom det inventerade området finns en riklig förekomst av flygekorre något som varit känt åtminstone sedan mitten av 1990-talet. Inom det inventerade området påträffades även en nordisk fladdermus. Området saknar vattendrag eller myrar och inga livsmiljöer finns som skulle lämpa sig för några andra av EU:s strikt skyddade direktivarter.

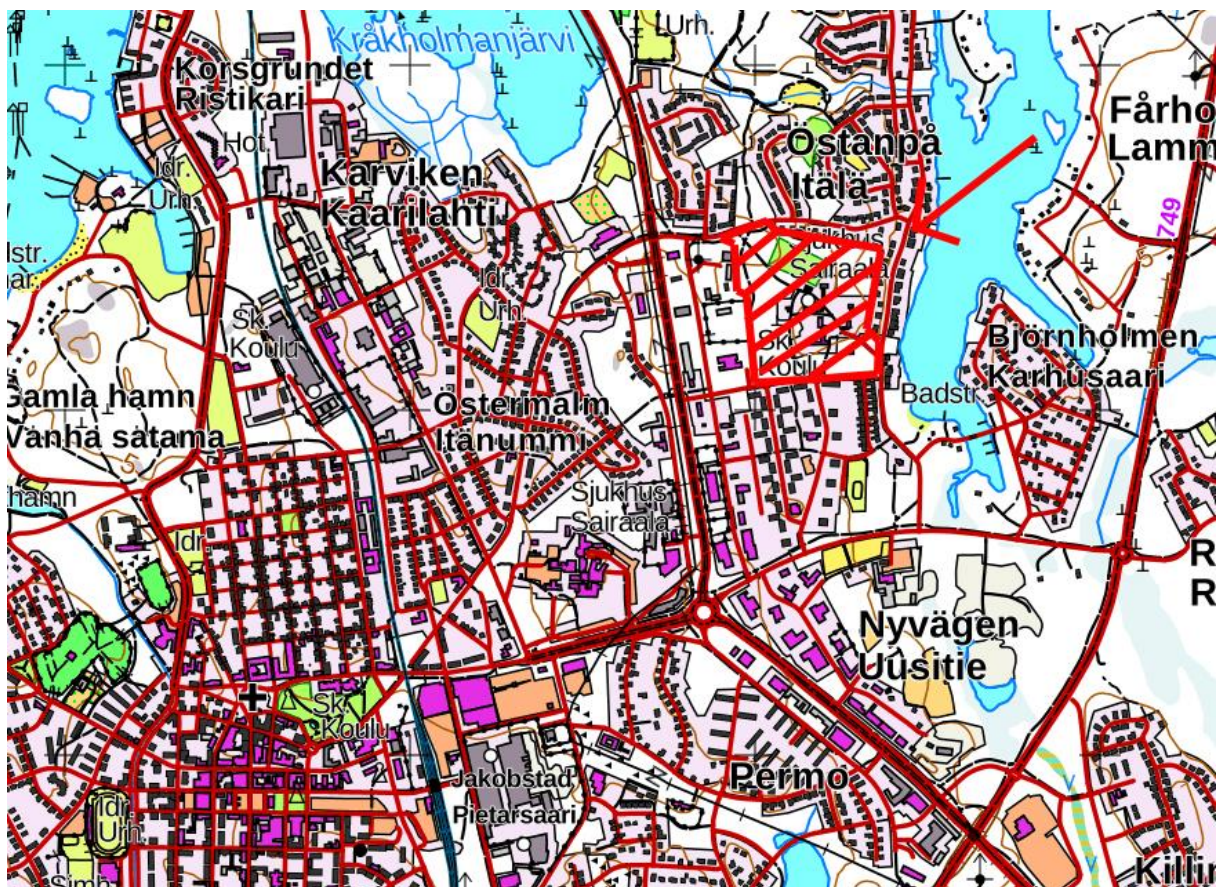


Bild 1. Översiktskarta över inventeringsområdets läge i Jakobstad.

4. Växtlighet

Växtligheten och naturtyperna inom det inventerade området redovisas i olika figurer som har något så när enhetlig växtlighet. Figurernas nummer avser numreringen på kartan i bild 2. I denna inventering är figurernas antal 6 stycken.

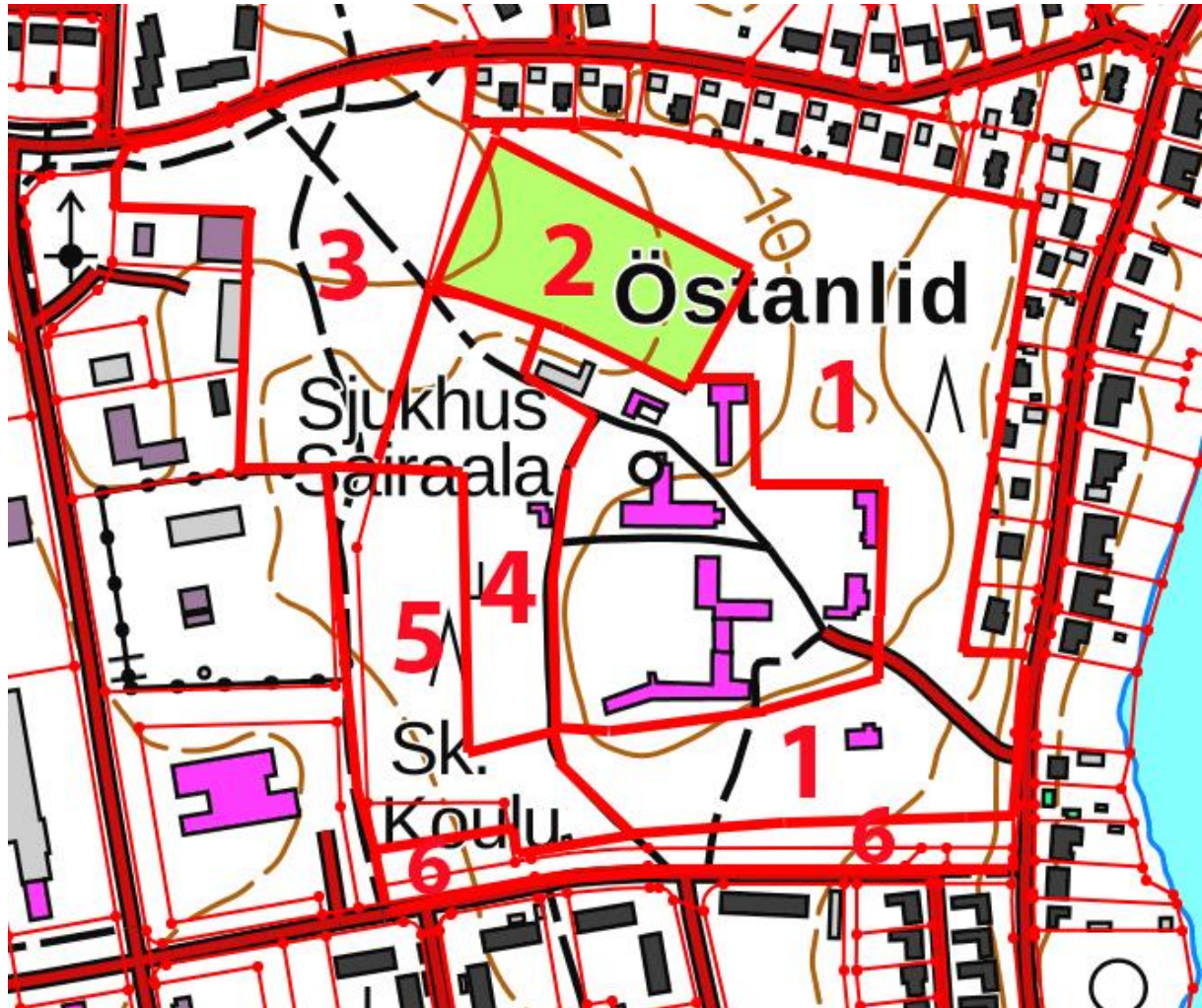


Bild 2. Det inventerade området med de olika växtlighetsfigurerna inritade.

Figur 1. Plockhuggen och gles, mycket gammal, säkert närmare 150-årig tallskog. Tallarna (*Pinus sylvestris*) är mycket grova, med sköldbark och har många håligheter och bohål för fåglar, flygekorre och ekorre. I trädsiktet förekommer endast enstaka granar (*Picea abies*) och inga lövträd. I busksiktet förekommer ställvis rikligt med rönn (*Sorbus aucuparia*) samt en del gran (*Picea abies*) och glasbjörk (*Betula pubescens*). I fältsiktet dominerar lingon (*Vaccinium vitis-idaea*), blåbär (*Vaccinium myrtillus*), skogsstjärna (*Trientalis europaea*), ekorrbräken (*Maianthemum bifolium*), ekbräken (*Gymnocarpium dryopteris*), linnea (*Linnaea borealis*), vårfryle (*Luzula pilosa*) samt lite duntrave (*Epilobium angustifolium*). Skogstypen är frisk moskog (MT). I figuren finns väldigt mycket breda stigar och växtligheten är mycket nött, speciellt söder och öster om Östanlid sjukhus.



Bild 3. Figur 1 utgörs av en gammal och gles tallskog där vegetationen är ganska nött.

Figur 2. En ca 1 hektar stor öppen gräsplan utan trädskikt. Den östra delen utgörs av en fotbollsplan med klippt och skött gräsmatta, medan den nordvästra delen håller på att växa igen. I den nordvästra delen av figuren finns en hel del videbuskar (*Salix* spp.) i buskskiktet och i fältskiktet påträffas här frodig ängsväxtlighet såsom smörblomma (*Ranunculus acris*), ängssyra (*Rumex acetosella*), älggräs (*Filipendula ulmaria*), humleblomster (*Geum rivale*), hundfloka (*Anthriscus sylvestris*) samt olika typer av gräs.



Bild 4. Öppen gräsplan i figur 2.

Figur 3. Gammal, över 100-årig barrblandskog. I trädkiktet förekommer mycket grova tallar (*Pinus sylvestris*) med sköldbark men även rikligt av grova granar (*Picea abies*). I trädkiktet förekommer här en del vårtbjörkar (*Betula pendula*) samt enstaka trädformiga sälgar (*Salix caprea*). Som ett underskikt växer här rätt rikligt med gran (*Picea abies*). Även i buskskiktet växer en hel del rönn (*Sorbus aucuparia*) och gran (*Picea abies*), vilket gör skogen tät och sluten. I fältskiktet påträffas här ekbräken (*Gymnocarpium dryopteris*), blåbär (*Vaccinium myrtillus*), ekorrbär (*Maianthemum bifolium*), harsyra (*Oxalis acetosella*) och linnea (*Linnea borealis*). Skogstypen är frisk moskog (MT). I figuren finns breda diken som avvattnar hela det inventerade området. Även i denna figur finns breda motionsstigar.



Bild 5. Gammal, över 100-årig barrblandskog i figur 3.

Figur 4. Mycket kraftigt gallrad och gles, närmare 150-årig tallskog. I trädkiktet finns även en del mindre granar (*Picea abies*) och vårtbjörkar (*Betula pendula*). Som ett tätt underskikt växer rikligt med lövträd; asp (*Populus tremula*), rönn (*Sorbus aucuparia*) och glasbjörk (*Betula pubescens*). Samma lövträd förekommer även i buskskiktet. I fältskiktet påträffas också här lingon (*Vaccinium vitis-idaea*), blåbär (*Vaccinium myrtillus*), skogsstjärna (*Trientalis europaea*), linnea (*Linnea borealis*), ekorrbär (*Maianthemum bifolium*) och vårfryle (*Luzula pilosa*). Skogstypen också här frisk moskog (MT). I figuren förekommer en hel del vindfällen och en del gallringsvirke ligger kvar på marken.

Figur 5. Ca 60-årig, gallrad tallskog. I trädskiktet förekommer även ett inslag av grova tallöverståndare (*Pinus sylvestris*) och några enstaka yngre glasbjörkar (*Betula pubescens*). Som ett rikligt underskikt förekommer rönn (*Sorbus aucuparia*), glasbjörk (*Betula pubescens*), gran (*Picea abies*). Samma arter växer också i buskskiktet. I fältskiktet påträffas skogsstjärna (*Trientalis europaea*), blåbär (*Vaccinium myrtillus*), ekorrbar (*Maianthemum bifolium*), linnea (*Linna borealis*) samt även hallon (*Rubus idaeus*) och duntrave (*Epilobium angustifolium*). Skogstypen är frisk moskog (MT).



Bild 6. Ca 60-årig, gallrad tallskog i figur 5.

Figur 6. Gammal åker- eller ängsmark som vuxit igen naturligt redan för länge sedan och där det nu växer en rätt gammal, ca 60-årig lövblandskog. I trädskiktet finns en hel del aspar (*Populus tremula*), trädformiga sälgar (*Salix caprea*), glasbjörk (*Betula pubescens*), vårtbjörk (*Betula pendula*) och i öster även en hel del tall (*Pinus sylvestris*). I buskskiktet påträffas gran (*Picea abies*) och rönn (*Sorbus aucuparia*). Figuren omges av en trädbård med riktigt grova tallar (*Pinus sylvestris*) och granar (*Picea abies*). I fältskiktet i denna figur påträffas typisk växtlighet för friska ängar bl.a. rödblära (*Silene dioica*), kråkvicker (*Vicia cracca*), borsttistel (*Cirsium helenioides*), duntrave (*Epilobium angustifolium*), ekorrbar (*Maianthemum bifolium*), smörblomma (*Ranunculus acris*), ängskovall (*Melampyrum pratensis*), hundfloka (*Anthriscus sylvestris*) och gråbo (*Artemisia vulgaris*) samt längre österut även ormbär (*Paris quadrifolia*). I figuren finns en del breda stengärdsgårdar som omgärdar den gamla åkermarken. På stengärdsgårdarna växer även stensöta (*Polypodium vulgare*) allmänt.

5. Fågelfaunan

Fågelfaunan på inventeringsområdet kring Östanlid består främst som förväntat av arter knutna till äldre barrblandskog. Andelen hålhäckande arter är därtill också mycket stort. Dessutom finns i området en rätt stor björktrastkoloni, vars exakta antal inte fastställdes. Arter typiska för gammal barrskog är bl.a. bofink, rödhake, grönsiska, trädkrypare och gransångare. Bland de hålhäckande arterna kan man speciellt notera tre stycken rödstjärtar. En art som minskar för tillfället, men som ännu inte räknas som utrotningshotad. Andra hålhäckande arter är bl.a. talgmes, blåmes, grå flugsnappare och svartvit flugsnappare. I de gamla byggnaderna på området häckade åtminstone 3 par kajor. Överlag är dock fågelfaunan på området rätt fattig. Sammanlagt påträffades 19 olika häckande fågelarter och minimi 30 par. I tabell 1 finns en sammanställning över de häckande fåglarna. Inom det inventerade området häckade inga utrotningshotade fågelarter. Någon speciell hänsyn till fågelfaunan behöver man således inte iaktta vid områdets planering.

Tabell 1. Fågelarter som påträffades häckande på inventeringsområdet

	Art	Antal par	Hotgrad
Lövsångare	<i>Phylloscopus trochilus</i>	10	
Björktrast	<i>Turdus pilaris</i>	>10	
Bofink	<i>Fringilla coelebs</i>	7	
Talgmes	<i>Parus major</i>	6	
Kaja	<i>Corvus monedula</i>	>5	
Rödvingetrast	<i>Turdus iliacus</i>	4	
Grå flugsnappare	<i>Muscicapa striata</i>	4	
Rödhake	<i>Erithacus rubecula</i>	3	
Grönsiska	<i>Carduelis spinus</i>	3	
Svartvit flugsnappare	<i>Ficedula hypoleuca</i>	3	
Rödstjärt	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	3	
Blåmes	<i>Cyanistes caeruleus</i>	2	
Trädpiplärka	<i>Anthus trivialis</i>	2	
Gransångare	<i>Phylloscopus collybita</i>	1	
Större hackspett	<i>Dendrocopus major</i>	1	
Kråka	<i>Corvus corone</i>	1	
Koltrast	<i>Turdus merula</i>	1	
Ärtsångare	<i>Sylvia curruca</i>	1	
Trädkrypare	<i>Certhia familiaris</i>	1	
	Totalt	30	

6. Flygekorre

Flygekorren räknas som en sårbar art (VU) enligt den nyaste klassificeringen av våra utrotningshotade arter och den finns även med på bilaga IVa i EU:s habitatdirektiv. Enligt direktivet är det förbjudet att förstöra eller försvaga artens föröknings- och rastplatser. Sedan tidigare är det känt från flera olika naturinventeringar under flera år att det förekommer flygekorre i skogen kring Östanlid. Jakobstadsnejdens natur r.f. har åtminstone sedan mitten av 1990-talet haft specialbyggda holkar inom inventeringsområdet som tidvis varit bebodda av flygekorre. En del av dessa holkar är i dåligt skick och åtminstone en av holkarna har fallit ner och utgör inte längre en boplats för flygekorre (bild 7). Rikligt med spillning av flygekorren hittades ändå nästan överallt i det inventerade område och flera boplatser kunde lokaliseras (bild 8). Med tanke på mängden observationer torde det i området finnas minst 2 olika flygekorrearevir som var bebodda under 2023. Det är mycket sannolikt att flygekorren förökade sig inom området under år 2023. En förteckning av boplatserna framgår av tabell 2. Inom området hittades både bebodda holkar och hålträd, men också ett risbo.



Bild 7. En gammal, specialbyggd holk för flygekorre som fallit ner.



Bild 8. Påträffade spår och boplatser av flygekorre inom det inventerade området. Röda kryss = spillning, blå kryss = bo i hålträd, grönt kryss = bo i holk och gult kryss = risbo. Se tabell 2 för närmare uppgifter om boplatserna.

Tabell 2. Förteckning över påträffade boplatser för flygekorren inom planeområdet.

Nummer	Färg	Typ	Position
1	Blå	Bohål i tall	63,688428 ⁰ N 22,736702 ⁰ E
2	Grön	Småfågelholk	63,688187 ⁰ N 22,736236 ⁰ E
3	Blå	Bohål i tall	63,688167 ⁰ N 22,736061 ⁰ E
4	Grön	Flygekorreholk	63,687682 ⁰ N 22,732557 ⁰ E
5	Gul	Risbo	63,687367 ⁰ N 22,732692 ⁰ E
6	Blå	Bohål i tall	63,686468 ⁰ N 22,732632 ⁰ E

7. Fladdermöss

Under det första inventeringstillfället 27-28.6 påträffades en jagande nordisk fladdermus (*Eptesicus nilssoni*) som jagade kring en liten, gammal tennisplan i nordöstra delen av figur 1. Nordisk fladdermus jagar gärna i öppna gläntor i barrskog och i detta fall bildar den gamla tennisplanen en dylik öppen glänta. Under det andra inventeringstillfället 24-25.7 observerades inga fladdermöss alls i området. Med tanke på områdets karaktär är detta något anmärkningsvärt. Den gamla barrskogen med den stora mängden byggnader i området borde lämpa sig för nordisk fladdermus. Ändå observerades endast en individ under de två inventeringskvällarna. Nordisk fladdermus är också mycket allmän i nejden och är inte hotad på något sätt. Tvärtom tycks den öka i antal och gynnas också delvis av kulturmiljöer. Med tanke på fladdermössen behöver man således inte beakta några speciella rekommendationer utan fladdermössen beaktas samtidigt med övriga rekommendationer.

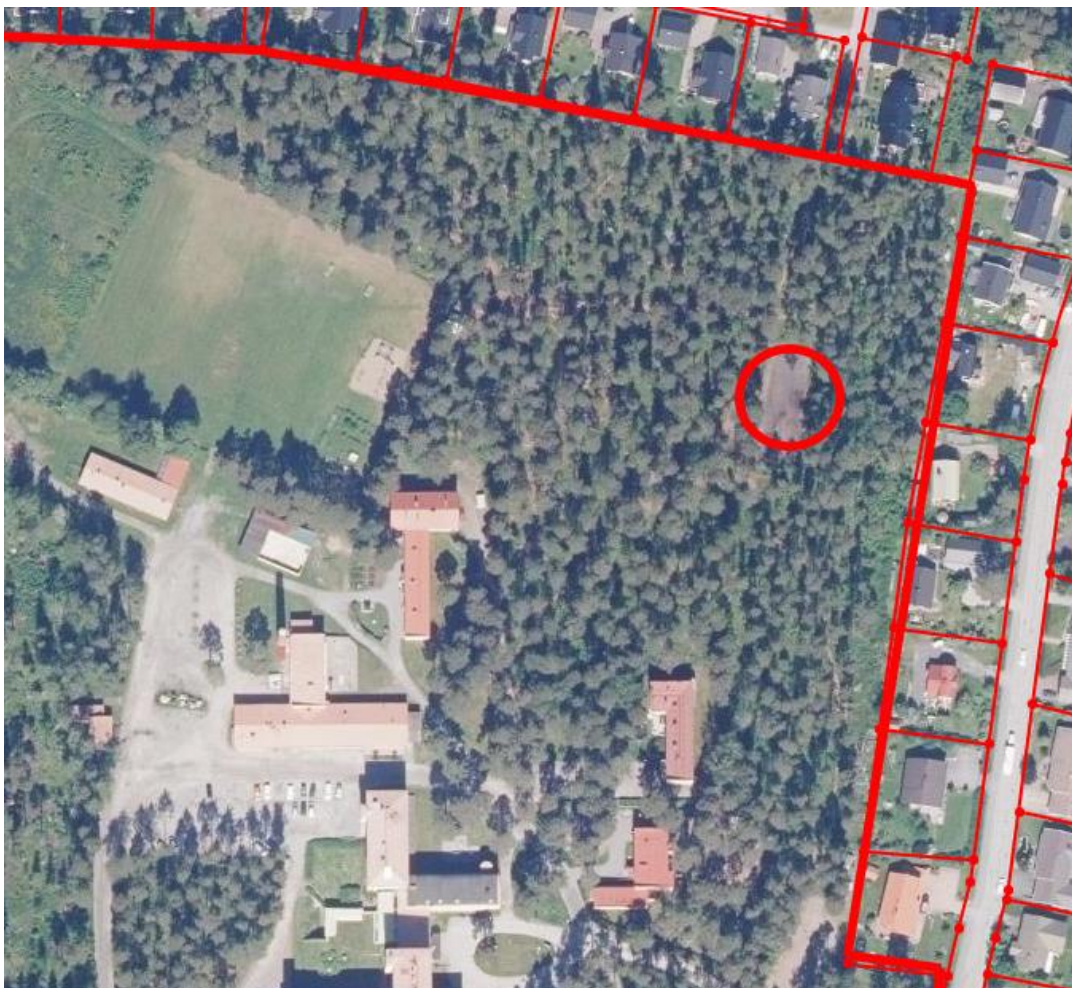


Bild 9. Flygbild som visar observation av nordisk fladdermus (Eptesicus nilssoni) den 27-28.6 2023. Fladdermusen jagade över den gamla tennisplanen.

8. Åkergroda

Åkergrodan (*Rana arvalis*) finns liksom flygekorren även med på bilaga IVa i EU:s habitatdirektiv. Enligt direktivet är det förbjudet att förstöra eller försvaga dessa arters föröknings- och rastplatser. Detta gäller alla förekomstplatser även utanför de befintliga skyddsområdena. Åkergrodan är tämligen vanlig i de flesta sjöar i Österbotten. Inom det inventerade området förekommer inga vattendrag och potentiella lekplatser för åkergroda.

9. Utter

Utter (*Lutra lutra*) finns liksom flygekorren och åkergrodan även med på bilaga IVa i EU:s habitatdirektiv. Enligt direktivet är det förbjudet att förstöra eller försvaga dessa arters föröknings- och rastplatser. Detta gäller alla förekomstplatser även utanför de befintliga skyddsområdena. Uttern har blivit tämligen vanlig i de flesta sjöar, åar och vattendrag i Österbotten. Den förekommer numera också vid havet. Uttern är i Finland också fridlyst. I området förekommer inga sådana vattendrag som skulle lämpa sig för uttern.

10. Övrig fauna

Under inventeringen påträffades rikligt med ätspår av ekorre (*Sciurus vulgaris*) och ekorre förekommer mycket allmänt i området. En ekorre kom också ut ur ett hålträd den 26.4 så ekorren har även bo i området. Enstaka spår av rådjur (*Capreolus capreolus*) syntes på några ställen, men inga djur observerades. Vid flera av inventeringar observerades flera fältharar (*Lepus europaeus*) inom området och fältharen är talrik i centrala Jakobstad. Området ligger så centralt i Jakobstad och omges av tät bebyggelse att det saknar betydelse för några däggdjursarter och ingen speciell hänsyn behöver tas med tanke på däggdjuren vid planering av området.

11. Rekommendationer för planeringen

Inom det inventerade området hittades inga naturtyper som är skyddade enligt vattenlagen, naturskyddslagen eller skogslagen. Inom det inventerade området påträffades heller inga sällsynta eller utrotningshotade fågelarter som behöver beaktas vid planeringen. Endast en nordisk fladdermus noterades som också torde ha sin rast- och förökningsplats utanför planeområdet. Inom det inventerade området växer dock över stora området mycket gammal, värdefull barrskog med en riklig förekomst av flygekorre som inte kan exploateras hur som helst. Även om den gamla barrskogen till vissa delar är plockhuggen och inte helt i naturtillstånd är den dock värdefull. Den gamla skogen i figur 3 är kanske den skog som mest liknar en naturskog. Den gamla skogen i Östanlid har i tiderna bevarats med tanke på luftkvaliteten och de hälsoeffekter den gett människor i behov av rehabilitering. Idag vet vi att skogen bevisligen har sådana effekter på människor och därför behöver man ytterst restriktivt med att avverka och exploatera skogen ytterligare. Flygekorrens boplatser är enligt naturskyddslagen strikt skyddade. För att skyddet skall fungera behöver tillräckligt med skog runt omkring boplatserna också bevaras. Enligt vissa undersökningar krävs det minst 4 hektar skog för att flygekorren även på lång sikt kan fortleva i ett område. Detta gör också att stora delar av skogen bör bevaras. Från bild 10 framgår de områden där skogen bör bevaras i nuvarande tillstånd och inte avverkas eller gallras alls.



Bild 10. Rekommendationer för planeringen. Område 1 består av en gammal, över 100-årig barrblandskog i nära naturtillstånd med förekomst av flygekorre som bör bevaras. Område 2 och 3 är områden med flera rast- och förökningsplatser för flygekorre. Förutom dessa områden bör så mycket som möjligt av den gamla tallskogen söder och öster om Östanlid sjukhus bevaras med tanke på flygekorren, men även med tanke på människornas välbefinnande som är central del av områdets nuvarande användning.

12. Litteratur

Hyvärinen, E., Juslén, A., Kemppainen, E., Uddström, A. & Liukko, U.-M. (toim.) 2019. Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2019. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. Helsinki. 704 s.

Kontula, T. & Raunio, A. (toim.). 2018. Suomen luontotyyppien uhanalaisuus 2018. Luontotyyppien punainen kirja – Osa 1: Tulokset ja arvioinnin perusteet. Suomen ympäristökeskus ja ympäristöministeriö, Helsinki. Suomen ympäristö 5/2018. 388 s

Kontula, T. & Raunio, A. (toim.). 2018. Suomen luontotyyppien uhanalaisuus 2018. Luontotyyppien punainen kirja – Osa 2: luontotyyppien kuvaukset. Suomen ympäristökeskus ja ympäristöministeriö, Helsinki. Suomen ympäristö 5/2018. 925 s

Kuusipalo, J. 1996. Suomen metsätyypit. Kirjayhtymä OY. 145 s.

Laine, J. & Vasander, H. 2005. Suotyypit ja niiden tunnistaminen. Metsäkustannus OY. 110 s.

Mäkelä, K. & Salo, P. 2021. Luontoselvitykset ja luontovaikutusten arviointi. Opas tekijälle, tilaajalle ja viranomaiselle. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 47 | 2021. 346 s.

SLTY. Suomen lepakkotieteellinen yhdistys ry:n suositus lepakkokartoituksista luontokartoittajille, tilaajille ja viranomaisille (http://www.lepakko.fi/docs/SLTY_lepakkokartoitusohjeet.pdf). (2011). at <http://www.lepakko.fi/docs/SLTY_lepakkokartoitusohjeet.pdf>

Söderman, T. 2003. Luontoselvitykset ja luontovaikutusten arviointi. Ympäristöopas 109. 196 S.